

ОСОБЛИВОСТІ ПРЯМОЇ ДЕМОКРАТІЇ У ШВЕЙЦАРІЇ

Вінницький національний технічний університет

Анотація

Аналізуються особливості та переваги прямої демократії у Швейцарії. Розглядається необхідність розвитку громадянського суспільства, що сприятиме реалізації європейського курсу України.

Ключові слова: демократія, пряма демократія, політична культура і свідомість, прозорість влади.

Abstract

The features and advantages of direct democracy in Switzerland are analyzed. The need for the development of civil society, which contributes to the implementation of the European course of Ukraine, is considered.

Key words: democracy, direct democracy, political culture and consciousness, transparency of power.

Наявне дослідження присвячене особливостям референдуму та народної ініціативи, які є основними формами або інститутами прямої демократії у Швейцарії. Це країна, про яку можна впевнено сказати, що вона має «чітко відпрацьовану систему прав прямої демократії на всіх державних рівнях, у Федерації, у кантонах і громадах» [1, с. 5]. Тут громадяни виявляють особливу активність у законотворчому процесі та проводилося багато всенародних голосувань із конкретних питань. Актуальним є вивчення досвіду Швейцарії, який сприяв би демократизації відносин «влада-суспільство» в Україні.

У середньому лише загальнонаціональні референдуми проводяться у Швейцарії кожні три місяці. На них виносяться пропозиції щодо зміни та доповнення Конституції, закони, прийняті парламентом, міжнародні договори та угоди, укладені урядом, а також інші важливі для суспільства питання.

Явище, подібне до референдуму, існувало у Швейцарії ще з часів його утворення. У «першепочаткових» кантонах (Швіц, Урі, Унтервальден) питання державного значення вирішувалися народним сходом або зібранням, що скликалися на лузі раз на рік, зазвичай навесні. Таке найдавніше зібрання, звістка про яке зберіглась у пам'ятниках, відбулось у 1294 р. у Швіці [4, с. 3]. Початком перетворення народного сходу на референдум деякі фахівці вважають 1439, коли Берн шляхом визнання населенням права на участь у вирішенні спільних справ намагався відновити економічне становище кантону [5, с. 139].

На сходи збиралося все вільне чоловіче населення, а іноді і невольне або напіввільне. У XV ст. був повсюдно встановлений віковий ценз для чоловіків – учасників сходів – 14 років (у такому вигляді він зберігся до 1798). До досягнення цього віку хлопчики могли бути на них присутніми, але не мали права брати участь у голосуванні. На цих зборах вирішували всі найважливіші питання, а також обирали старшину (Landammann), суддів, а у разі потреби – послів та інших посадових осіб.

Конституційний референдум (тогочасна назва - конституційний плебісцит) був вперше введений у 1802 р. під впливом французів, які бажали нав'язати Швейцарії т.з. «маріонеткову» конституцію. В кантонах він став широко застосовуватися після 1830 р., оскільки і ліберали, і радикали вважали, що безпосередня участь народу в прийнятті та перегляді конституції є основним проявом суверенітету народу. Але все ж таки винесення законів на народне голосування не отримало у Швейцарії значного поширення аж до середини в XIX ст.

Крім права на конституційний або установчий референдум, швейцарський народ має право та на законодавчий референдум. Він стосується звичайних (неконституційних) законів. Запитання щодо такого референдуму віддано Конституцією 1874 р. на врегулювання федеральному законодавству. Тут слід зазначити, що «з приводу всякого закону та деяких

заходів управління, якщо вони зазнають відкладення і мають загальне значення, 30 тисяч громадян можуть вимагати, щоб цей закон або захід були передані на народне голосування» [17].

На кантональному рівні народна ініціатива вперше з'явилася 1845 р., а починаючи з 1869 р. схвалена всіма кантонами. На федеральному рівні розвиток права ініціативи йшов повільно. Вперше воно було встановлено Конституцією 1848 р. (ст. 113) щодо перегляду Основного закону. Це ж правило сприйняла і Конституція 1874 (ст. 120), і тільки починаючи з 1891 р. народну ініціативу було допущено щодо поправок до Конституції.

Підсумовуючи вище викладене, відзначимо, що у Швейцарії принцип народовладдя, реалізується у таких формах прямої демократії, як референдум та законодавча ініціатива, представлений у всій його повноті. Референдум дозволяє громадянам Швейцарії відхиляти заходи, які приймаються їх представниками, а ініціатива дає швейцарцям можливість особисто, незалежно від законодавчої влади проводити закони в життя.

Досвід Швейцарії є цікавим для розвитку інститутів демократії в Україні. Зрозуміло, що Україна має власні політичні традиції, особливості процесів державотворення, історичне минуле тощо. Однак в основі активної громадянської позиції завжди знаходиться досить високий рівень політичної культури і свідомості, налагоджена демократична комунікація між владою і громадянами, прозорість діяльності політиків, побудовані відносини довіри між політичною елітою і населенням тощо. Тому ініціатива впливати на прийняття важливих політичних рішень повинна виходити від громадян. А розвивати систему контролю над діяльністю влади та вимагати звітності є тим фундаментом, на якому можна побудувати довірливі відносини та реалізувати європейські цінності.

Можна констатувати, що українці сьогодні в умовах війни з Росією є консолідованими, сміливими, патріотичними, відстоюючи незалежність держави. Цей підйом національної самосвідомості повинен стати підґрунтям і для подолання внутрішніх проблем, і розвитку політичної культури і свідомості українців. Така комплексна перемога і виведе Україну на якісно новий рівень її розвитку і реалізується стратегія євроінтеграції.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Blumer J.J. Staats- und Rechtsgeschichte der schweizerischen Demokratien: in 2 Th. Th. 1. St. Gallen: Scheitlin und Zollikofer, 1850. 606 s.
2. Meyer H.J. Geschichte des schweizerischen Bundesrechtes: in 2 Bd. Winterthur, 1878. – 531 s.
3. Bundesverfassung der Schweizerischen Eidgenossenschaft. Vom 12. Herbstmonat 1848 Geschichte des schweizerischen Bundesrechtes von den ersten ewigen Bünden bis auf die Gegenwart: In 2 Bd. Bd. 2. Stuttgart: Meyer und Zeller's Verlag, 1875. S. 429–449.
4. Денисюк С. Г. Ментальна природа сучасної політичної комунікації. Політологічний вісник : збірник наукових праць. Київ : ІНТАС, 2011. Вип. 56. С. 352–359.
5. Денисюк С. Г., Дерун В. Г. Страх як інструмент політики держави. Політичне життя. Вінниця : Вид-во Донецького національного університету імені Василя Стуса, 2022. № 1. С. 17-23.

Денисюк Світлана Георгіївна – доктор політичних наук, професор, професор кафедри суспільно-політичних наук, Вінницький національний технічний університет, Вінниця, e-mail: svetadenisiyk@gmail.com

Denysiuk Svitlana G. - Doctor of Political Science, Professor, Professor of Social and Political Sciences, department, Vinnitsa National Technical University, Vinnitsa, e-mail: svetadenisiyk@gmail.com

